

สหวิทยาการเพื่อการวิจัยและพัฒนาที่มุ่งมองในการพัฒนาการเมือง

Interdisciplinary Study for Development

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์¹

Sombat Thamrongthanyawong

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของบทความนี้มุ่งที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสหวิทยาการเพื่อการวิจัยกับมุมมองในการพัฒนาทางการเมือง เพื่อชี้ให้เห็นว่าการวิจัยสหวิทยาการจะเป็นเครื่องมือในการอธิบายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองอย่างไรบ้าง

สาระสำคัญของบทความนี้ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของสหวิทยาการ การวิจัยสหวิทยาการ และสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา

ในส่วนของมุมมองทางการเมืองได้กล่าวถึง บริบทของการพัฒนาทางการเมืองและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาการวิจัยสหวิทยาการกับการพัฒนาทางการเมือง ทั้งการศึกษาที่มุ่งเน้น “สถาบัน” “กระบวนการ” และ “พฤติกรรม”

การวิจัยสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาการเมืองจะส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่างๆ นักวิชาการและนักวิจัยจะทำให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางที่มีประโยชน์ในการพัฒนาการเมืองให้มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพในการบริหารและพัฒนาประเทศ

คำสำคัญ : การวิจัยสหวิทยาการ สหวิทยาการเพื่อการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาการเมือง

¹ ศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Abstract

This article aims to describe how interdisciplinary research is pertinent to perspectives on political development and to identify how the interdisciplinary research can be employed as a tool to understand the political development.

The content of this article includes 1) the characteristics of interdisciplinary study, 2) interdisciplinary research, and 3) interdisciplinary study for development.

In political viewpoints, the contexts of and concepts on political development can be employed as a ground to study the interdisciplinary research and the political development process, particularly in the aspects of institution, process, and behavior.

The interdisciplinary research in regard to political development is expected to promote collaborations among organizations, scholars, and researchers. This endeavor shall lead to suggestions and recommendations that are beneficial to the political development process, particularly in the aspects of stability and efficiency in the national administration and development.

Keywords : The interdisciplinary research, the characteristics of interdisciplinary study, political development

บทนำ

จุดมุ่งหมายของบทความนี้ มุ่งที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสหวิทยาการเพื่อการวิจัยและพัฒนา กับมุมมองในการพัฒนาทางการเมือง เพื่อชี้ให้เห็นว่า การวิจัยสหวิทยาการจะเป็นเครื่องมือในการอธิบายและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองอย่างไรบ้าง

บทความนี้จึงเสนอแนวคิดของคำหลักที่จะนำไปสู่เหตุผลของการวิจัยสหวิทยาการ มุมมองในการพัฒนาการเมืองที่มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ บริบทของการพัฒนาทางการเมือง และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองแล้วเสนอแนวทางการศึกษาวิจัย การพัฒนาทางการเมือง

แนวคิดของคำหลักที่เกี่ยวข้อง

การพิจารณาแนวคิดของคำหลักที่จะนำไปสู่เหตุผลของการวิจัยสหวิทยาการ ดังนี้

1. สหวิทยาการ (Interdisciplinary)

สหวิทยาการเป็นกรอบการศึกษาทางวิชาการที่เชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์ของหลายสาขาทั้งในเรื่องของการศึกษาและการปฏิบัติ สหวิทยาการเป็นเรื่องของการค้นคว้าที่ตัดข้ามศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ หรือขอบเขตการศึกษาตามจารีตที่มีอยู่เดิมอย่างหลากหลาย สหวิทยาการ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่สนใจร่วมกัน โดยมีการเชื่อมโยงและบูรณาการความรู้เชิงวิชาการ ระเบียบวิธีวิจัย และมุมมองสาขาวิชาชีพหรือเทคโนโลยีต่างๆ ตั้งแต่ 2 สาขาขึ้นไป เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการศึกษาร่วมกัน

การศึกษาที่เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ของศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่ 2 สาขาขึ้นไป อาทิ สาขารัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เป็นต้น ล้วนอยู่ในกรอบของสหวิทยาการทั้งสิ้น การศึกษาในเชิงสหวิทยาการ จะทำให้มุมมองในการศึกษาปัญหาต่างๆ มีความครอบคลุมและรอบด้านมากยิ่งขึ้น และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่ทำให้เกิดการแสวงหาคำตอบที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม ประโยชน์ของการศึกษาเชิงสหวิทยาการ คือ การประยุกต์ใช้ความรู้ที่ศาสตร์เดียวไม่สามารถให้คำอธิบายหรือคำตอบที่ชัดเจนได้

สหวิทยาการจึงเป็นความพยายามของนักวิชาการและนักวิจัยที่จะใช้องค์ความรู้จากศาสตร์หลายสาขาที่ประกอบด้วยหลายมุมมองเพื่อพัฒนารอบการศึกษาใหม่ขึ้นมา เพื่อการอธิบายและแสวงหาคำตอบที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

2. การวิจัยสหวิทยาการ (Interdisciplinary Research)

การวิจัยหลายกรณีที่เป็นการศึกษาจากศาสตร์หรือสาขาวิชาเดียวไม่สามารถให้คำตอบที่แก้ไขปัญหา นักวิจัยจึงต้องขยายขอบเขตการวิจัย โดยทำการวิจัยร่วมจากหลายสาขาวิชา เรียกว่า การวิจัยสหวิทยาการ การวิจัยประเภทนี้ประกอบด้วย นักวิชาการและนักวิจัยที่มีความรู้จากหลายสาขาวิชาการทำงานร่วมกัน โดยใช้ความเชี่ยวชาญจากสาขาวิชาต่างๆ ของแต่ละคน เพื่อร่วมกันพัฒนากรอบการวิจัยที่จะครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่อยู่ข้ามสาขาวิชาซึ่งกันและกัน การวิจัยสหวิทยาการจะส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างนักวิจัยต่างสาขาวิชา รวมทั้งความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ที่ต้องเผชิญปัญหาที่หลากหลาย เพื่อแสวงหาทางออกร่วมกัน การวิจัยสหวิทยาการจึงเป็นพัฒนาการที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าและนวัตกรรมในการวิจัยที่นำไปสู่การแสวงหาความรู้และคำตอบต่อปัญหาต่างๆ ได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

3. สหวิทยาการเพื่อการพัฒนา (Interdisciplinary Development)

เนื่องจากสังคมมนุษย์มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน (segmented) แต่ดำรงอยู่แบบองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทุกอย่างของสังคม ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ล้วนมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น ในการพัฒนาสังคมจึงจำเป็นต้องใช้องค์ความรู้จากหลายศาสตร์ หรือหลายสาขาวิชา มาประยุกต์ร่วมกันในการแก้ปัญหาสังคม สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาจึงเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะใช้องค์ความรู้จากศาสตร์ที่หลายสาขามาทำการวิจัยร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในลักษณะขององค์รวม เพราะปัญหาของสังคมมากมายที่มีได้ดำรงอยู่อย่างแยกแต่ดำรงอยู่อย่างเชื่อมโยงกัน การใช้แนวทางสหวิทยา จึงสอดคล้องกับการแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่างๆ ระหว่างนักวิชาการและนักวิจัยต่างสาขา และทำให้นักวิชาการและนักวิจัยที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาของตนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการมองปัญหาจากมุมมองของต่างศาสตร์ ต่างสาขา ซึ่งจะช่วยให้มีมุมมองรอบด้านมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป สหวิทยาการ การวิจัยสหวิทยา และสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดจนยากที่จะแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดได้ ทุกส่วนล้วนมีความเชื่อมโยงและเน้นการบูรณาการจากศาสตร์หลายสาขาจากนักวิชาการและนักวิจัยหลายสาขา จากองค์กรหลายองค์กร เพื่อร่วมกันทำงานในการแสวงหาทางออกและเป้าหมายที่พึงประสงค์ของสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการสร้างสรรค์ที่เน้นองค์รวมเป็นสำคัญ

มุมมองในการพัฒนาการเมือง

ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง ได้แก่ บริบทของการพัฒนาการเมือง และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง

1. บริบทของการพัฒนาการเมือง (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2550 : 329 - 331)

การพัฒนาทางการเมือง (Political Development) เป็นเป้าหมายและกระบวนการทางการเมืองที่สังคมต่างๆ พึงประสงค์ กล่าวคือ สังคมส่วนใหญ่ล้วนต้องการได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่มีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูงหรือเป็นสังคมที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาทางการเมืองก็คือกระบวนการทางการเมือง (political process) อันได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่ปรารถนา

การพัฒนาทางการเมืองแม้โดยนัยแห่งความหมายจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองก็ตาม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์เท่านั้น ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในทางลบหรือในทางที่ไม่พึงประสงค์ของสังคมก็ไม่เรียกว่าการพัฒนาทางการเมือง ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาทางการเมือง จึงต้องเป็นที่เข้าใจโดยทั่วกันว่าเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมืองที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่พึงประสงค์จะมีผลทำให้สมาชิกของประชาคมการเมืองมีชีวิตที่ดี และมีความสุขยิ่งกว่าสภาพที่ดำรงในปัจจุบัน

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับปรัชญาการเมือง ระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในประชาคมการเมือง กล่าวคือ ในด้านปรัชญาทางการเมือง การพัฒนาการเมืองจะต้องสอดคล้องกับการเสริมสร้างชุมชนการเมืองที่ดี เพื่อการสร้างสรรคชีวิตที่ดีและมีความสุขให้แก่ประชาชน ทั้งนี้เพราะปรัชญาการเมืองจะมุ่งเน้นให้คุณค่าของการเสริมสร้างสังคมการเมืองที่ดี เพื่อชีวิตที่ดีของประชาชนเป็นเกณฑ์ ซึ่งการพัฒนาทางการเมืองจะต้องมีเป้าหมายสำคัญดังกล่าวนี้ด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองหรือลัทธิการเมืองจะเห็นได้ว่า ลัทธิการเมืองบางลัทธิไม่ส่งเสริมการพัฒนาทางการเมือง อาทิ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบทรราชย์ และระบอบเผด็จการ เป็นต้น ในสังคมที่ปกครองด้วยลัทธิดังกล่าว ผู้ปกครองจะไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทางการเมือง การใช้อำนาจทางการเมืองขึ้นอยู่กับความพอใจส่วนตัวของผู้ปกครองเป็นสำคัญ ประชาชนเป็นเพียงผู้ใต้ปกครองที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ปกครองเท่านั้น และประชาชนมีชีวิตเพียงเพื่อสนองพระเดชพระคุณของผู้ปกครองหาสิทธิอย่างใดไม่ ตรงกันข้ามกับลัทธิการเมืองบางลัทธิที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง อาทิ ระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ประชาชน คือ เจ้าของอำนาจอธิปไตย ผู้ปกครองเป็นเพียงตัวแทนที่มีหน้าที่ในการบริหารเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย กระบวนการพัฒนาทางการเมืองคือ ดัชนีชี้วัดระดับความเป็นประชาธิปไตยของสังคม กล่าวคือ สังคมที่มีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูงจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงด้วยเช่นกัน

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองนั้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาทางการเมืองจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมนั้นเป็นสำคัญ กล่าวคือ ในสังคมที่ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจอธิปไตย กระบวนการพัฒนาทางการเมืองจะดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ทั้งนี้เพราะประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าของการพัฒนาทางการเมือง ตรงกันข้ามกับสังคมที่ประชาชนมีวัฒนธรรม

ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การพัฒนาทางการเมืองจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะประชาชนตระหนักในคุณค่าของการเมืองที่มีวิถีชีวิตของประชาชน ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทางการเมืองอย่างแท้จริง

ดังนั้น การศึกษาการพัฒนาทางการเมืองจึงเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ทางการเมืองรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางการเมืองและเป้าหมายทางการเมืองที่พึงประสงค์ ซึ่งจะทำให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาทางการเมืองอย่างแท้จริง

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง (The Concept of Political Development)

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง ทศณะของนักวิชาการตะวันตก มีความหลากหลายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับจุดเน้นในการวิเคราะห์ของแต่ละทศณะ อย่างไรก็ตาม ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye) ได้พยายามรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง จากทศณะต่างๆ ที่หลากหลาย และสรุปให้เห็นความแตกต่าง ดังนี้ (Pye, 1966 : 33 - 45)

2.1 การพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้ระบบการเมืองเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ (Political development as the political prerequisite of economic development)

แนวความคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากนักเศรษฐศาสตร์ที่มีความเห็นว่าเป็นเงื่อนไขทางสังคมและการเมืองมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อความพยายามเพิ่มรายได้เฉลี่ยของประชาชน กล่าวคือ หากระบบการเมืองมีระดับการพัฒนาสูงจะส่งเสริมให้เกิดความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้าม ถ้าสังคมใดมีระดับการพัฒนาทางการเมืองต่ำจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้น ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงขึ้นกับระดับการพัฒนาของระบบการเมืองของแต่ละสังคมเป็นสำคัญ (Buchanan, 1956)

แต่แนวคิดนี้อาจทำให้มองการพัฒนาทางการเมืองเป็นไปในทางลบมากกว่าทางบวก ทั้งนี้เพราะพิจารณาจากความจริงทางประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่า ระบบการเมืองมีลักษณะเป็นอุปสรรคมากกว่าส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในประเทศที่ยากจน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะเกิดขึ้นเร็วกว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และประชาชน โดยทั่วไปจะพิจารณาการพัฒนาทางการเมืองที่เป็นอิสระจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การเชื่อมโยงการพัฒนาทางการเมืองเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงปัจจัยเดียว อาจทำให้มองข้ามปัจจัยอื่นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองเช่นกัน (Pye, 1966 : 33 - 34)

2.2 การพัฒนาทางการเมือง คือ ระบบการเมืองของสังคมอุตสาหกรรม (Political development as the political typical of industrial societies)

แนวความคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าวคือ สังคมที่พัฒนาจนก้าวสู่สังคมอุตสาหกรรมได้นั้น ระบบการเมืองมีระดับการพัฒนาสูง ดังนั้น ลักษณะระบบการเมืองของอุตสาหกรรม คือ รูปธรรมของระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลก ล้วนเป็นประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูงทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า ความสำคัญของสังคมอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสำเร็จในการพัฒนาทางการเมือง

2.3 การพัฒนาทางการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้ทันสมัย (Political development as political modernization)

แนวความคิดนี้มีความเชื่อมั่นว่า สังคมที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรมจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้ทันสมัย (political modernization) กล่าวคือ จะทำให้เกิดการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างซับซ้อน จะสร้างสรรค์ให้เกิดเอกภาพในอำนาจการปกครอง จะส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการทำให้ระบบการเมืองทันสมัย คือ การทำให้การพัฒนาทางการเมือง (Coleman, 1965 ; Lipset, 1959)

2.4 การพัฒนาทางการเมือง คือ การเสริมสร้างรัฐชาติ (Political development as the operation of a Nation-State)

แนวความคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมที่มีการปฏิรูประบบการเมืองจากระบบเดิมไปสู่ระบบที่มีสมรรถนะในการดำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม มีความสามารถในการระดมทรัพยากรเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับ

การยอมรับจากนานาชาติในฐานะที่เป็นรัฐอธิปไตย ซึ่งเป็นลักษณะของการเสริมสร้างความเป็น “รัฐชาติ” โดยใช้นโยบายชาตินิยมเป็นเครื่องมือสำคัญ ปรากฏการณ์นี้เป็นลักษณะหนึ่งของการพัฒนาทางการเมือง

2.5 การพัฒนาทางการเมือง คือ การพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย (Political development as administrative and legal development)

แนวทางการคิดนี้มีความเชื่อว่า การพัฒนาทางการเมืองจะต้องเริ่มต้นจากการจัดระเบียบทางกฎหมายและระบบบริหารให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการการพัฒนา ภายใต้ทัศนะนี้ การพัฒนาระบบบริหารจะส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล (rationality) โดยยึดมั่นในหลักกฎหมายและการส่งเสริมความสามารถและความชำนาญเฉพาะของบุคลากร กระบวนการนี้ คือ ลักษณะหนึ่งของการพัฒนาทางการเมือง

2.6 การพัฒนาทางการเมือง คือ การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Political development as mass mobilization and participation)

แนวความคิดนี้ถือว่า อำนาจทางการเมืองเป็นของประชาชน ดังนั้นประชาชนจะต้องแสดงบทบาทในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบระบบการเมือง เพื่อให้มั่นใจว่า การบริหารประเทศเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

บางทัศนะอาจเห็นว่า การชุมนุมเคลื่อนไหวของประชาชนอาจนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง ทำให้ระบบการเมืองล้าหลัง โดยเฉพาะในสังคมที่ไร้เสถียรภาพทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนจะยิ่งทำให้รัฐบาลไร้เสถียรภาพมากยิ่งขึ้น แต่โดยเนื้อแท้แล้วการชุมนุมเคลื่อนไหวของประชาชน คือ การแสดงออกถึงความต้องการที่ผู้บริหารประเทศจะต้องเร่งรัดแก้ไข หากผู้บริหารประเทศไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ก็ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกสรรผู้อื่นเข้ามาทำหน้าที่แทน ดังนั้นการระดมพลังประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงสะท้อนการแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงของประชาชน จึงกล่าวได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ของประชาชน คือ ดัชนีบ่งบอกถึงระดับการพัฒนาทางการเมืองของแต่ละสังคม (Geertz, 1963 ; Emerson, 1960)

2.7 การพัฒนาทางการเมือง คือ การสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย (Political development as the building of democracy)

แนวความคิดนี้มีความเห็นว่า การพัฒนาทางการเมืองที่แท้จริง คือ การสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น การทำให้ระบบการเมืองมีระดับความเป็นประชาธิปไตยมากเพียงใด ย่อมแสดงว่าระบบการเมืองนั้นยังมีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูง ทั้งนี้เพราะหลักการของระบบประชาธิปไตยก็คือเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมืองนั่นเอง

2.8 การพัฒนาทางการเมือง คือ การสร้างเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงตามกฎกติกา (Political development as stability and orderly change)

แนวความคิดนี้มีความเห็นว่า ปรากฏการณ์สำคัญของระบบการเมือง คือ ระบบการเมืองอาจเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมอาจส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่ระบบการเมืองที่พัฒนาแล้ว การเปลี่ยนแปลงใดๆ จะต้องเป็นไปตามกติกาหรือระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้ กล่าวคือ ไม่มีการใช้กำลังนอก ระบบเพื่อเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมือง ลักษณะของระบบการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกฎเกณฑ์กติกาจะก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นบ่อยหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงตามกติกาจะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อเสถียรภาพของประเทศ

2.9 การพัฒนาทางการเมือง คือ การระดมสรรพกำลังและอำนาจ (Political development as mobilization and power)

แนวความคิดนี้มีความเชื่อว่า ระบบการเมืองที่มีศักยภาพมีความสามารถในการใช้อำนาจบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกันข้ามกับระบบการเมืองที่ไม่มั่นคง การตัดสินใจของผู้บริหารจะมีอำนาจในทางปฏิบัติต่ำมาก โดยเฉพาะอำนาจในการริเริ่มนโยบายใหม่แทบจะไม่มีเลย ดังนั้น ระบบการเมืองที่สามารถระดมสรรพกำลังและอำนาจของรัฐ เพื่อส่งเสริมการบริหารและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การใช้ทรัพยากรที่มี

อยู่อย่างจำกัดเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม แสดงว่า ระบบสังคมนั้นมีระดับการพัฒนาทางการเมืองสูง

2.10 การพัฒนาทางการเมือง คือ มิติหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Political development as one aspect of multi - Dimensional process of social change)

แนวทางการคิดนี้มีความเห็นว่า รูปแบบทั้งหมดของการพัฒนา ทั้งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ไม่มีการพัฒนา ด้านใดที่เป็นอิสระจากกันโดยสิ้นเชิง อาทิ ความทันสมัย (modernization) เป็นรูปแบบ การพัฒนาที่เกี่ยวข้องทั้งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ดังนั้น กระบวนการพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นมิติหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Blackmer and Millikan, 1961)

จากแนวทางการคิดและทัศนะที่หลากหลายเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองตามที ไพย์ (Pye) ได้นำเสนอไว้ เมื่อพิจารณาในสาระสำคัญจะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางการเมือง มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความพยายามในการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น เราอาจบูรณาการความหมายใหม่ของการพัฒนาทางการเมืองได้ว่า การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง “กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพ และเอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม” และระบบการเมืองที่จะส่งเสริม การพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ก็คือ ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้บริหาร อย่างใกล้ชิด เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจต่างๆ ทางการเมืองจะต้องเพิ่มพูนประสิทธิภาพ ในการสนองตอบประโยชน์สุขของประชาชน และเราอาจสรุปได้ว่า ระบบการเมืองที่มีคุณลักษณะ ดังกล่าว ก็คือ “ระบอบประชาธิปไตย”

การวิจัยสหวิทยาการกับการพัฒนาทางการเมือง

1. การพัฒนาทางการเมืองเป็นสหวิทยาการ

จากมุมมองต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการพัฒนาทางการเมืองเป็นสหวิทยาการ อาทิ :

1.1 การพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้ระบบการเมืองเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาตามแนวทางนี้จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้ทั้งทางรัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ จึงจะสามารถอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจ

1.2 การพัฒนาทางการเมือง คือ ระบบการเมืองของสังคมอุตสาหกรรม เป็นการศึกษาที่ต้องใช้องค์ความรู้ทั้งทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ อุตสาหกรรม และวัฒนธรรม

1.3 การพัฒนาการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้ทันสมัย เป็นการศึกษาที่ต้องใช้องค์ความรู้ทั้งทางรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และวัฒนธรรม

1.4 การพัฒนาทางการเมือง คือ การเสริมสร้างรัฐชาติ เป็นการศึกษาที่ต้องใช้ องค์ความรู้ทั้งทางรัฐศาสตร์ จิตวิทยา และวัฒนธรรม

1.5 การพัฒนาทางการเมือง คือ การพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย เป็นการศึกษาที่ต้องใช้องค์ความรู้ทั้งทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์

1.6 การพัฒนาทางการเมือง คือ การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นการศึกษาที่ต้องใช้ความรู้ทั้งทางรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา และวัฒนธรรม เป็นต้น

2. แนวทางการศึกษาวิจัยการพัฒนาทางการเมือง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง อาจจำแนกได้ ดังนี้

2.1 การศึกษาที่มุ่งเน้น “สถาบัน” (institutions) โดยศึกษาเกี่ยวกับบทบาท และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง อาทิ สถาบันบริหาร สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันตุลาการ พรรคการเมือง ระบบราชการ กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น

2.2 การศึกษามุ่งเน้น “กระบวนการ” (process) โดยการศึกษาระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองทั้งหมด

2.3 การศึกษาที่มุ่งเน้น “พฤติกรรม” (behaviors) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ “พฤติกรรมทางการเมือง” ทั้งของประชาชนและนักการเมือง

3. องค์กรที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยสหวิทยาการกับการพัฒนาการเมือง จะเกี่ยวข้องกับองค์กรต่างๆ มากมาย อาทิ : องค์กรในประเทศ องค์กรระหว่างประเทศ สถาบันการศึกษา องค์กรภาคเอกชน องค์กรอิสระ และองค์กรภาคประชาชน เป็นต้น โดยองค์กรต่างๆ เหล่านี้สามารถร่วมกัน กำหนดโจทย์หรือปัญหาในการวิจัยร่วมกันและมอบหมายให้นักวิชาการหรือนักวิจัยจากสาขาที่เกี่ยวข้องร่วมมือทำการศึกษาร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป การวิจัยสหวิทยาการเพื่อพัฒนาการเมือง จะส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่างๆ นักวิชาการ นักวิจัย จะทำให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางที่มีประโยชน์ในการพัฒนาการเมืองให้มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพในการบริหารและการพัฒนาประเทศ

เอกสารอ้างอิง

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2550). การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ :

เสมาธรรม.

Blackmer, Max f. Millikan and Donold L.M.. (1961). *The Emerging Nations*.

Boston : Little, Brown.

Buchanan, William. (1956). “An Inquiry into Purposive Voting”. *The Journal of Politics*, XVII (May).

Coleman, James S. (ed). (1965). *Education and Political Development*.

Princeton : Princeton University Press.

- Emerson, Rupert. (1960). **From Empire to Nation**. Cambridge : Harvard University Press.
- Geertz, Clifford. (ed). (1963). **Old Societies and New States**. New York : Free Press of Glencoe.
- Hoselitz, Bert F. (ed). (1952). **The Progress of Underdeveloped Areas**. Chicago : University of Chicago Press.
- Lipset, Seymour Martin. (1959). "Some Social Requisites of Democracy : Economic Development and Political. CA : University of California, Berkeley.
- Pye, Lucian W. (1966). **Aspect of Political Development**. Boston : Little Brown and Company.